

TOPUSKO – 1944.
ZAGREB – 1984.

IZLOŽBA

PRVI KONGRES
KULTURNIH RADNIKA
HRVATSKE

I

LIKOVNA IZLOŽBA
UMJETNIKA PARTIZANA
UČESNIKA KONGRESA

mobiliziran u njemačku vojsku, dolazi krajem 1942. godine u Jugoslaviju. U ljeto 1943. godine kao antifašist prelazi u redove NOV. Isprva borac, a zatim crtač u propagandnom odjelu brigade.

FRANJO MRAZ (Hlebine, 1910. – Brežice, 1981.)

Slikati počeo u okviru hlebinske slikarske grupe. Od 1931. godine surađuje i izlaze s grupom »Zemlja«. Godine 1941. uhapšen i bježi prilikom sprovođenja u logor Danica kraj Koprivnice. Krajem 1942. godine odlazi u NOB, gdje radi kao politički radnik u Agitpropu CK KPH. Suradnik je Zlatku Prici na realizaciji zidne slike u kongresnoj dvorani u Topuskom. Vijećnik je ZAVNOH-a i AVNOJ-a. Na Kongresu podnio referat »O razvitku seljačkog slikarstva i književnosti«.

EDO MURTIĆ (Velika Pisanica, 1921.)

Akademiju likovnih umjetnosti diplomirao 1943. godine u Zagrebu. U NOB odlazi krajem 1943. gdje je borac II moslavačke brigade X korpusa zagrebačkog, a zatim radi u likovnoj grupi KUO ZAVNOH-a. Zajedno sa Zlatkom Pricom izradio mapu »Grafika« u listopadu 1944. u Topuskom. Konstruirao litografsku prešu, na kojoj je u studenom iste godine otisnuta mapa »Jama«, poema Ivana Gorana Kovačića, s ilustracijama Ede Murtića i Zlatka Price.

ZLATKO PRICA (Pečuh, 1916.)

Diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti 1940. godine u Zagrebu. Zbog ilegalnog rada uhapšen u ljeto 1941. godine i odveden u logor Danica kraj Koprivnice, gdje radi skice za mapu »Danica«. Godine 1943. odlazi u NOB na Žumberak. U Domu kulture sela Radatovića, uz suradnju Stjepana Rajkovića, realizira veću zidnu sliku. Neko vrijeme radi u Tehnici OK KPH za Pokuplje, a zatim je scenograf Centralne kazališne družine. Od proljeća 1944. godine u likovnoj grupi KUO ZAVNOH-a. Autor je zidne slike u kongresnoj dvorani u Topuskom, uz suradnju Agbabe, Mraza i Rajkovića. S Edom Murtićem autor je mape »Grafika« i mape »Jama«.

VANJA RADAUŠ (Vinkovci, 1906. – Zagreb, 1975.)

Akademiju likovnih umjetnosti završio 1930. godine u Zagrebu. Pripadnik je likovne grupe »Zemlja« od 1932. do 1934. godine. U NOB odlazi 1943. godine na teren Žumberka i Pokuplja. Kraće vrijeme je u Agitpropu CK KPH, a odatle odlazi u KUO ZAVNOH-a u Otočac. Nastavnik je na partizanskoj gimnaziji i vodi večernju školu crtanja. U Otočcu rezao linoreze za mapu »Kronika« (po oslobođenju izdata pod imenom »Mi pamtimo«). Početkom 1944. godine modelirao portret Vladimira Nazora koji je propao. Intenzivno slika na terenu Banije, Korduna, Like do Bosanske krajine. Bio je član ZAVNOH-a. Na Kongresu održao referat »O likovnoj umjetnosti«.

STJEPAN RAJKOVIĆ (Hrašće kraj Odre, 1923.)

Slikar samouk. Izučio soboslikarski zanat. U NOB odlazi 1943. godine. Bio je u Turapoljsko posavskom odredu, a odatle upućen u Tehniku na Žumberku, gdje se već nalaze Radauš, Prica i Reiser. U selu Radatovići po zamisli Zlatka Price realizira prvu zidnu sliku na oslobođenom teritoriju Hrvatske. Godine 1944. pozvan u Topusko kako bi pomogao na radu freske u dvorani koja se pripremala za Kongres. Izabran za sekretara SKOJ-a ZAVNOH-a. U Glini završava šestomjesečni kurs za političke aktiviste Banije i Korduna. U proljeće 1945. ponovno u ZAVNOH-u, u Šibeniku.

VJEKOSLAV RUKLJAČ (Poznanovec, 1916.)

Diplomirao Akademiju likovnih umjetnosti 1941. godine u Zagrebu, na odsjeku skulpture. Suraduje s NOP-om od 1941. a u NOB odlazi početkom 1944. godine i borac je 3. bataljona 2. moslavačke brigade 33. divizije X korpusa zagrebačkog. U Topusko stigao pravcem Kravarsko – Vrginmost. Uoči Kongresa u Topuskom načinio pet skulptura s motivom boraca i zbjega za izložbu. Kasnije svi skulptorski radovi propali. Nakon Kongresa vratio se u Moslavinu. Početkom 1945. godine pozvan u ZAVNOH, u Šibenik.

PETAR ŠIMAGA ŠUMSKI (Odra, 1912. – Zagreb, 1961.)

Završio Akademiju likovnih umjetnosti 1935. godine u Zagrebu. U NOB odlazi sredinom 1943. godine i radi u umjetničkom odsjeku ZAVNOH-a u Otočcu. Ovdje ilustrira Početnicu, koju je u svibnju 1944. godine izdao Prosvjetni odjel ZAVNOH-a u 625 primjeraka, umnoženu na ciklostilu. Neko vrijeme je nastavnik crtanja na gimnaziji u Rujevcu. Po terenu Banije, Like, Korduna kreće se kao slikar terenac, te osim prizora iz borbe, ratnih pejzaža, portreta svojih suboraca, najviše crta likove djece.

Muzej revolucije naroda Hrvatske
Zagreb
26. XII. 1984. – 1. III. 1985.

katalog izdao
Muzej revolucije naroda Hrvatske
za izdavača Dolores Ivanuša

povijesno dokumentarnu izložbu pripremio
Ruda Poljšak, viši kustos; suradnici: Nataša Matušić, Andro Purić
i Ivo Zubović, kustosi pripravnici

likovnu izložbu i biografije umjetnika pripremila
Dolores Ivanuša, viši kustos; suradnik Snježana Pavičić, kustos pripravnik

likovno oblikovanje izložbe
plakata, pozivnice i profspekta Joža Ladović

fotografija: AG Foto Zagreb, Dražen Pomykalo
tehnička postava: Dmtar Gorjanc i Miljenko Mihaljević

tisak: »Multigraf« – Zagreb
naklada: 400 kom.

TOPUSKO – 1944.
ZAGREB – 1984.

IZLOŽBA

PRVI KONGRES
KULTURNIH RADNIKA
HRVATSKE

LIKOVNA IZLOŽBA
UMJETNIKA PARTIZANA
UČESNIKA KONGRESA

Izložba fotografija i dokumenata »PRVI KONGRES KULTURNIH RADNIKA HRVATSKE« u uvodnom dijelu prikazuje djelatnosti kulture od poziva CK KPJ i Josipa Broza Tita na ustanak i borbu, zatim rad i zbivanja na Kongresu, najznačajnije i najobuhvatnije kulturne manifestacije u revoluciji, te opći prikaz široko razgrnate kulturno—umjetničke djelatnosti na oslobođenom teritoriju nakon Kongresa.

Od samih početaka u revoluciji sudjeluje velik broj kulturnih i javnih radnika koji su svojom djelatnošću učinili prosvjetu i kulturu značajnim činiocem u revolucionarnom preobražaju društveno—političkih kretanja u revoluciji. Ta djelatnost razvijala se u onim oblicima koji su bili mogući u partizanskom oslobodilačkom ratu na oslobođenim područjima. Ona je stoga u mnogim akcijama poprimala prvo mobilizatorski, odgojno i ideološko politički oblik, da se kasnije na velikim oslobođenim područjima i u vojnim jedinicama NOV razvije toliko, da zauzima vidno mjesto u društveno—političkom životu boraca i naroda.

Kulturno—umjetnička djelatnost odvijala se u prvo vrijeme u okviru agitaciono—propagandnih odjela KPH, CK i drugih komiteta, a u kasnijem razvoju rata u revolucije u okviru narodnooslobodilačkih odbora, društveno—političkih organizacija, odnosno odjela ZAVNOH—a i JNOF—e.

U uvodnom dijelu eksponati pokazuju uz fotografije kulturnih stvaralaca i masovne zborove naroda, razvoj tiskarske i grafičke djelatnosti, te ilustracije naslova listova i sadržaja pojedinih članaka u geštetner—tehnički tiska, kulturno—umjetničko stvaralaštvo u kazališnoj djelatnosti i drugo.

Izložbena djelatnost štampe, umjetničkih slika i fotografija javlja se početkom 1943. s ilegalnom izložbom slikara i kipara u okupiranoj Splitu, a kasnije na oslobođenom teritoriju u Otočcu, Crikvenici, Novom, Senju i dr. Počeci priprema za Kongres kulturnih radnika Hrvatske zabilježeni su dokumentacijom o održavanju Konferencije kulturnih radnika Dalmacije prosinca 1943, održavanjem Konferencije Prop odjela okružnih NOO—a u Propagandnom odjelu ZAVNOH—a siječnja 1944, te pozivom Vladimira Nazora i Sazivačkog odbora Kongresa »Svim književnicima, muzičarima, likovnim umjetnicima, novinarima, glumcima i ostalim kulturnim i javnim radnicima Hrvatske«.

Zbivanja na Kongresu izložba prati dokumentacijom, izvodicima iz referata a naročito fotografijom, jer imamo sreću da su sačuvani kako kongresni materijali, tako i fotografski zabilježeni referenti i diskutanti, ostali učesnici Kongresa, te izvođači kulturnog programa koji se sastojao od književne večeri, kazališnih priredaba, glazbenog programa, te likovne izložbe i izložbe fotografija o NOB.

Na Kongresu je održano nekoliko referata u kojima su iznijeti kritički osvrti razvoja kulturne djelatnosti između dva rata, osvijetljeni i navedeni postignuti rezultati tijekom oslobodilačke borbe i formulirani zadaci i daljnje tendencije razvoja kulturne i umjetničke djelatnosti u NOB—i i slobodi koja se već nazirala.

U vrijeme održavanja Kongresa kulturnih radnika Hrvatske u Topuskom je 26. VI 1944. godine otvorena »Izložba likovne umjetnosti« na kojoj su sudjelovala trinaestorica slikara i kipara.

Zbog ratnih uvjeta nije izdan katalog izložbe, a prema podacima iz brošure »I kongres kulturnih radnika Hrvatske« (izdanje »Vjesnika« Jedinственe narodnooslobodilačke fronte Hrvatske 1944.) izdane nakon Kongresa, bilo je izloženo 270 radova. Mnogi od njih su propali ili su zagubljeni, a iz postojećeg sačuvanog materijala teško je sa sigurnošću identificirati djela izložena na spomenutoj izložbi.

Obilježavajući 40—godišnjicu Kongresa i izložbe u Topuskom ponovno su na okupu djela iz narodnooslobodilačke borbe trinaestorice sudionika izložbe i Kongresa (vremenski proširene do kraja rata) — izbor iz zbirke Muzeja revolucije naroda Hrvatske.

Ova djela sama najautentičnije govore o vremenu svoga nastanka. Kvantiteta i kvaliteta zastupljenih autora i djela stavljaju Kongres i izložbu na mjesto iznimnog i izuzetnog događaja u povijesti oslobodilačkih ratova, događaja koje je u zamahu i sigurnosti svog uvjerenja i djelovanja ne samo stvarao, već i odredivao vlastitu budućnost u svim sferama života.

ZVONIMIR AGBABA (Zagreb, 1919.)

Završio Obrtnu školu 1941. godine u Zagrebu. U NOB odlazi 1943. godine. Iz vojne jedinice dodijeljen Kulturno prosvjetnom odjelu ZAVNOH—a u Otočcu. Isprva radi na ilustraciji listova, a zatim kao scenograf Centralne kazališne družine. Sudjeluje u pripremama za Kongres i suradnik je Zlatka Price na realizaciji zidne slike u kongresnoj dvorani u Topuskom.

IVE ČAČE (Vodice, 1903. — Zagreb, 1947.)

Slikar samouk. Od 1941. godine zatočen u logoru u Italiji. Nakon kapitulacije Italije odlazi u NOB. Bio je član Kulturno umjetničkog odsjeka ZAVNOH—a. Na Kongresu je održao referat »Narodni samoaktivizam u umjetnosti«.

VILIM ČERIĆ (Gorica, 1911. — Zagreb, 1978.)

Započeo studij muzike, a zatim nastavio studirati na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Novinar i karikaturist. Početkom 1943. godine odlazi u NOB i radi u Agitpropu CK KPH u Otočcu. Na izložbi u Otočcu sudjeluje s trideset političkih karikatura, koje su kasnije propale. S Marijanom Schön i Miroslavom Špillerom oformio muzički trio, koji je 1943. godine održao koncerte u Otočcu, Senju, Crikvenici, Selcima i Bribiru. Početkom 1944. godine pokretač je, urednik i glavni crtač prvog partizanskog tiskanog humorističkog lista »Bodljikavi jež«.

LELA ČERMAK (Karlovac, 1921.)

Završila Akademiju likovnih umjetnosti 1953. godine u Zagrebu. Kao sekretar SKOJ—a na ALU uhapšena 1942. godine. Nakon oslobađanja, godine 1943. odlazi u NOB. Radi u redakciji lista »Naprijed«, a zatim u likovnom odsjeku KUO ZAVNOH—a u Topuskom.

MARIJAN DETONI (Križevci, 1905. — Zagreb, 1981.)

Diplomirao Akademiju likovnih umjetnosti 1928. godine u Zagrebu. Od 1931. godine pripadnik likovne grupe »Zemlja«. U okupiranoj Karlovcu ilegalno otisnuo mapu litografija »Plodovi uzbudenja«. Godine 1941/42. također radi 35 linoreza za mapu »Bijele zvijeri«, koja je otpremljena na oslobođeni teritorij, a 1943. otisnuta u štampariji GŠH i prozvana mapa »U«. Detoni odlazi u NOB 1943. Radi u redakciji lista »Borbe«. Prolazi stradanja IV i V neprijateljske ofenzive. Vijeknik je ZAVNOH—a i AVNOJ—a. U vrijeme Kongresa nalazi se s grupom umjetnika u Cozzanu, u Italiji. Na izložbi u Topuskom izloženi su bili listovi mape »U«.

ALFRED KRUPA (Mikolovo, Poljska, 1915.)

Stuc'rao slikarstvo na Umjetničkoj akademiji u Krakovu. Okupacija Poljske zatiče ga na odsluženju vojnog roka. Od 1940. godine najprije u zarobljeničkim logorima, a zatim